

Technische nota

Werkbaar werk bij de werknemers die tijdens hun dagdagelijkse bezigheden hinder ervaren door een handicap, een langdurige lichamelijke aandoening of een langdurige lichamelijke ziekte.

*Ria Bourdeaud'hui
Stephan Vanderhaeghe*

Brussel, SERV - STV Innovatie & Arbeid, juli 2008

Technische nota's verstrekken bijkomende en gedetailleerde informatie uit de werkbaarheidsmonitor over een specifiek thema. Technische nota's zijn enkel op de website beschikbaar. Het lezen van technische nota's veronderstelt enige vertrouwde met statistiek.

Meer resultaten van de werkbaarheidsmonitor zijn te vinden op de website www.serv.be/werkbaarwerk

Inleiding

Deze nota bespreekt de werkbaarheid van jobs van loontrekkenden die tijdens hun dagdagelijkse bezigheden hinder ondervinden door een handicap, een langdurige lichamelijke aandoening of een langdurige lichamelijke ziekte. Dit gebeurt aan de hand van de resultaten van de WBM-meting 2007.

Het is niet onze bedoeling de hele problematiek van de tewerkstelling van de arbeidsgehandicapten in deze nota uit te klaren. De definitie die in de werkbaarheidsmonitor wordt gehanteerd is hiervoor wellicht te ruim. **Ons materiaal geeft informatie over degenen die tijdens hun dagdagelijkse bezigheden hinder ondervinden door een handicap, een langdurige lichamelijke aandoening of een langdurige lichamelijke ziekte.** We spreken verder in de nota over de loontrekkenden met hinder. Wij willen met deze nota enkel illustratief materiaal uit de werkbaarheidsmonitor ter beschikking stellen aan de geïnteresseerde lezer. Alle informatie over de methodologie van het onderzoek is te vinden in de methodologische nota, beschikbaar op de website: www.serv.be/werkbaarwerk.

Volgens de werkbaarheidsmonitor ervaart ongeveer 16% van de Vlaamse loontrekkenden in zijn dagdagelijkse bezigheden hinder door een handicap, een langdurige lichamelijke aandoening of een langdurige lichamelijke ziekte. Het gaat hier over zowel ernstige hinder (1,8%) als beperkte hinder (14%).

- Wie zijn de loontrekkenden die in hun dagdagelijkse activiteit hinder ervaren door een handicap, een langdurige lichamelijke aandoening of een langdurige lichamelijke ziekte?
- Hebben de loontrekkenden die in hun dagdagelijkse activiteit hinder ervaren door een handicap, een langdurige lichamelijke aandoening of een langdurige lichamelijke ziekte andere scores voor de werkbaarheidsindicatoren?

1. Cijfermateriaal uit de werkbaarheidsmonitor

1.1. Algemene WBM-informatie

In de werkbaarheidsmonitor werd om technische redenen¹ slechts één vraag over handicap opgenomen. De vraagformulering werd opgemaakt door de studiecél VAPH (Vlaams Agentschap voor Personen met een Handicap) en is gebaseerd op de formulering van de European Social Survey (ESS).

In de werkbaarheidsmonitor werd aan de respondenten gevraagd “ervaart u tijdens uw dagdagelijkse bezigheden hinder door een handicap, een langdurige lichamelijke aandoening of een langdurige lichamelijke ziekte?” Er werden drie antwoordmogelijkheden voorzien:

- ja, erg
- ja, in zekere mate
- nee.

Het kan hier zowel gaan over een aangeboren afwijking of over een aandoening die zich in de loop van het leven manifesteert. **De informatie laat niet toe na te gaan in hoeverre de situatie te wijten is aan het werk zelf. Hierdoor is het moeilijk iets te zeggen over de richting van de relatie met bijvoorbeeld werkstress** (zie verder).

Het enquête-instrument en de methodologie van bevraging (schriftelijk enquête) werden niet aangepast aan specifieke groepen van mensen met een handicap. Hierdoor is het mogelijk dat bepaalde groepen, bv. blinden, slechtziende personen of mensen met een mentale handicap, ondervertegenwoordigd zijn. Bovendien richt de enquête zich enkel tot werkenden die in de laatste vier weken effectief aan de slag waren. Indien mensen met hinder een groter risico lopen op arbeidsongeschiktheid, dan zijn zij ook om die reden ondervertegenwoordigd in onze populatie ten opzichte van bijvoorbeeld gegevens over de werkenden zoals die worden gepubliceerd door de RSZ.

¹ Bij het uitwerken van de vragenlijst 2007 werd er expliciet voor geopteerd om de invultijd van de enquête en de lengte van de vragenlijst ten opzichte van 2004 constant te houden. De bedoeling hiervan is de respons te maximaliseren. In 2004 bedroeg de invultijd tussen de 10 en de 15 minuten en de lengte van de vragenlijst 8 pagina's. Er werd een respons van 60% gerealiseerd. Dit betekent dat iedere nieuwe vraag in 2007 zeer grondig werd overwogen en uiteindelijk neerkwam op het wegvallen van een vraag uit de enquête van 2004.

Tabel 1: Aantal personen dat in de dagdagelijkse activiteit hinder ervaart door een handicap, een langdurige lichamelijke aandoening of een langdurige lichamelijke ziekte

		Freque ncy	Perce nt	Valid Percent	Cumulati ve Percent
Valid	ja, erg	175	1,8	1,8	1,8
	ja, in zekere mate	1334	13,7	14,0	15,8
	nee	8046	82,6	84,2	100,0
	Total	9555	98,1	100,0	
Missing	System	183	1,9		
Total		9738	100,0		

Een kleine minderheid (1,8%) van de loontrekkenden ervaart tijdens zijn dagdagelijkse bezigheden erg veel hinder door een handicap, een langdurige lichamelijke aandoening of een langdurige lichamelijke ziekte. Bij een grotere groep (14%) is de hinder beperkter (ja, in zekere mate). De totale groep van werknemers met 'erge of matige hinder' in de werkbaarheidsmonitor bedraagt 15,8%.

Andere informatiebronnen:

Gegevens van de Enquête naar arbeidskrachten van 2002² geven aan dat er bij 11,9% van de werkende bevolking in België sprake is van een langdurig gezondheidsprobleem³ (7,2% geen antwoord, 80,9% geen langdurige gezondheidsprobleem). Bijkomende analyses⁴ ramen het aantal Vlaamse werkende arbeidsgehandicapten⁵ op 200.000. Dit vertegenwoordigt 7,5% van alle Vlaamse werkenden (loontrekkenden en zelfstandigen). Slechts een beperkte groep kunnen we op basis van institutionele-administratieve criteria terugvinden. Eén criterium is dat ze werken met een loonkostensubsidie die voor gehandicapten is bedoeld. Op basis van de ge-

² Deze enquête bevat een extra module met betrekking tot de werkgelegenheid voor personen met een arbeids-handicap;

³ Onder langdurige gezondheidsprobleem wordt in EAK verstaan 'een probleem dat reeds zes maanden of langer bestaat op het moment van het interview of een probleem waarvan men verwacht dat het minstens zes maanden zal duren. Het gaat niet uitsluitend om lichamelijke gezondheid, maar ook om sensorische problemen (ge-zichts- en hoorstoornissen) en om de geestelijke gezondheid. De vraagstelling is als volgt geformuleerd: 'Hebt u een handicap of lijdt u aan een langdurige gezondheidsprobleem? Er zijn vier antwoordmogelijkheden voor-zien:

- Ja (proxy antwoord, als rechtstreeks interview niet mogelijk is)
- Ja (persoonlijk antwoord)
- Neen
- Geen antwoord

Vooraf wordt wel duidelijk gesteld waarover het gaat 'De volgende vragen gaan over uw gezondheid. Sommige mensen hebben lichamelijke gezondheidsproblemen of handicaps zoals ademhalingsproblemen of moeilijkheden bij het lopen, terwijl andere psychologische of emotionele problemen hebben, of problemen met zien of horen. Het antwoord op de volgende vraag is facultatief'.

⁴ Handicap en arbeid. Overzicht van tien jaar ontwikkelingen, december 2006, Samoy, E.;

⁵ De werkende arbeidsgehandicapten zijn de werkenden die stellen dat hun handicap of gezondheidsprobleem beperkingen met zich brengen (aard van het werk - hoeveelheid werk - verplaatsing naar de arbeidsplaats)

gegevens van het Vlaams Agentschap voor personen met ene arbeidshandicap waren er aanvankelijk (2005) in Vlaanderen 3.125 personen met een handicap waarvoor de werkgever een subsidie ontving in het kader van de CAO-26 en ongeveer 2.276 in het kader van de Vlaamse Inschakelingspremie. Een andere indicator is het tewerkgesteld zijn in een beschutte werkplaats. In het eerste kwartaal van het jaar 2006 was dit het geval voor ongeveer 13.600 personen met een handicap. Ook in de Sociale werkplaatsen werken er mensen met een handicap. Hun aantal bedraagt ongeveer 500 (Vlaams Subsidieagentschap voor Werk en Sociale Economie, 2006). In totaal kunnen we dus maar ongeveer 10% van de 200.000 werkende arbeidsgehandicapten terugvinden. De meerderheid maakt m.a.w. geen gebruik van de genoemde categoriale voorzieningen of komt er niet voor in aanmerking.

Ook in de Sociaal-economische enquête 2001 (SEE) werden vragen gesteld over functiebeperkingen⁶. Hieruit bleek dat van de werkenden (loontrekkenden + zelfstandigen) 7,4% een functiebeperking heeft : 5,7% heeft een lichte beperking (af en toe) en 1,4% een zware beperking (voortdurend). Dit komt neer op 145.000 Vlaamse werkenden met een lichte beperking en 45.000 Vlaamse werkenden met een zware beperking.

Onze vraagstelling "ervaart u in uw dagdagelijkse activiteit hinder door een handicap, een langdurige lichamelijke aandoening of een langdurige lichamelijke ziekte" is beperkter dan de bevraging binnen EAK. Onze bevraging sluit psychologische of emotionele problemen uit. Onze bevraging laat daarenboven niet toe na te gaan of de hinder ook van toepassing op de arbeidswereld. In die zin is het ook moeilijk om te spreken van arbeidshandicap, we spreken dan ook verder in de nota van loontrekkenden met hinder. Onze bevraging komt beter overeen met deze in de SEE 2001 (combinatie van twee vragen). De groep zware beperking uit deze bevraging komt vrij goed overeen met de groep ja, erg in de werkbaarheidsmonitor. Het lijkt erop dat we met de vraagstelling enerzijds een vrij goed zicht krijgen op de groep met erge hinder en anderzijds een te ruime groep (beperkte hinder) vatten. We kiezen dan ook om voor de tabellen telkens de driedeling weer te geven maar de bespreking van de gegevens te beperken tot de vergelijking van de groep 'ja, erg' met de groep 'geen hinder'.

We kunnen deze informatie opsplitsen naar criteria als geslacht, leeftijd, diploma, sector, arbeidstijd, contract, jobsoort, ondernemingsgrootte en gezinsituatie.

⁶ In de sociaal-economische enquête werd de volgende vraag gesteld:

-Hebt u last van één of meerdere langdurige ziekten, langdurige aandoeningen of handicaps ? Ja - Nee.

-Indien JA, bent u door deze ziekten, aandoeningen of handicaps belemmerd in uw dagelijkse bezigheden ?

Voortdurend / Af en toe / Niet of zelden.

Tabel 2: Aantal personen met hinder naar geslacht, leeftijd, gezinssituatie, opleiding en jobsoort

	ja, erg		ja, in zekere mate		nee		Total	
	Count	Row Valid N %	Count	Row Valid N %	Count	Row Valid N %	Count	Row Valid N %
Geslacht								
	vrouw	78 1,7%	610 13,1%	3973 85,2%	4661 100,0%			
	man	97 2,0%	722 14,8%	4048 83,2%	4867 100,0%			
leeftijd in 5 categorieën	<= 29	20 1,1%	132 7,4%	1638 91,5%	1790 100,0%			
	30 - 39	37 1,4%	262 10,2%	2270 88,4%	2569 100,0%			
	40 - 49	56 1,8%	514 16,6%	2531 81,6%	3101 100,0%			
	50 - 54	27 2,1%	255 20,9%	990 77,8%	1272 100,0%			
	55+	34 4,2%	171 20,9%	612 74,9%	817 100,0%			
Gezinsituatie	alleenstaand zonder kinderen	36 2,1%	234 13,4%	1476 84,5%	1746 100,0%			
	partner zonder job, geen kinderen	18 3,9%	88 19,2%	353 76,9%	459 100,0%			
	partner met job, geen kinderen	27 1,4%	276 14,6%	1593 84,0%	1896 100,0%			
	alleenstaand met kinderen	13 3,0%	62 14,5%	353 82,5%	428 100,0%			
	partner zonder job, kinderen	12 2,2%	110 20,0%	428 77,8%	550 100,0%			
	partner met job, kinderen	57 1,4%	529 12,6%	3620 86,1%	4206 100,0%			
	geen of lager onderwijs	20 4,1%	122 25,2%	342 70,7%	484 100,0%			
	lager secundair onderwijs (minimum 3 jaar)	57 3,2%	374 21,2%	1336 75,6%	1767 100,0%			
	hoger secundair onderwijs (minimum 6 jaar)	50 1,5%	463 14,3%	2719 84,1%	3232 100,0%			
	hoger onderwijs korte type (2-3 jaar)	29 1,1%	259 9,8%	2354 89,1%	2642 100,0%			
Wat is uw hoogste getuigschrift?	hoger onderwijs lange type of universiteit	15 1,1%	105 7,8%	1225 91,1%	1345 100,0%			
	ongeschoilde of haligeschoilde arbeider	49 3,7%	263 20,1%	996 76,1%	1308 100,0%			
	geschoilde arbeider, technicus	34 1,9%	319 18,1%	1412 80,0%	1765 100,0%			
	uitvoerend bediende	39 1,5%	308 11,7%	2291 86,8%	2638 100,0%			
	zorgfunctie - onderwijsfunctie	25 1,5%	225 13,7%	1391 84,8%	1641 100,0%			
Welke omschrijving past het best bij uw job?	middekkader of professional	12 ,9%	136 9,7%	1258 89,5%	1406 100,0%			
	kader of directie	8 1,7%	38 7,9%	436 90,5%	482 100,0%			

Tabel 3: Aantal personen met hinder naar sector, ondernemingsgrootte, contract en arbeidstijd

	ja. erg		ja. in zekere mate		nee		Total		
	Count	Row Valid N %	Count	Row Valid N %	Count	Row Valid N %	Count	Row Valid N %	
sectoren in 14 groepen	groot- en kleinhandel	12	1,7%	92	12,9%	610	85,4%	714	100,0%
	horeca	1	,5%	22	11,3%	171	88,1%	194	100,0%
	onderwijs	16	1,6%	120	12,2%	850	86,2%	986	100,0%
	transport	6	1,6%	64	16,8%	310	81,6%	380	100,0%
	post en telecommunicatie	4	1,6%	35	14,1%	210	84,3%	249	100,0%
	banken en verzekeringen	2	,6%	30	8,4%	324	91,0%	356	100,0%
	gezondheids- en verzijnszorg	25	1,8%	205	14,5%	1183	83,7%	1413	100,0%
	zakelijke diensten	10	1,7%	57	9,5%	533	88,8%	600	100,0%
	openbaar bestuur	25	2,4%	162	15,9%	835	81,7%	1022	100,0%
	productie van textiel, confectie	3	1,7%	32	17,7%	146	80,7%	181	100,0%
	metaalindustrie	15	1,8%	133	16,1%	677	82,1%	825	100,0%
	bouw	11	2,1%	91	17,6%	415	80,3%	517	100,0%
	productie van voeding	5	1,8%	38	13,9%	231	84,3%	274	100,0%
	chemie	5	1,2%	50	11,8%	367	87,0%	422	100,0%
overige	34	2,6%	186	14,1%	1101	83,3%	1321	100,0%	
sector 4 groepen 2007	primaire sector (sectoren 22 en 23)	4	5,9%	6	8,8%	58	85,3%	68	100,0%
	secundaire sector (sectoren 13,14,15,16,17,18,20,21)	47	1,9%	395	15,6%	2097	82,6%	2539	100,0%
	tertiaire sector (sectoren 1,2,3,5,8,10,19,24)	39	1,5%	313	12,0%	2255	86,5%	2607	100,0%
	quartaire sector (sectoren 4,6,9,11,7)	72	1,9%	533	14,4%	3099	83,7%	3704	100,0%
	andere: overige diensten (sectoren 12)	12	2,2%	70	13,1%	454	84,7%	536	100,0%
	minder dan 10	20	1,7%	152	12,9%	1008	85,4%	1180	100,0%
	van 10 tot 49	39	1,8%	315	14,4%	1840	83,9%	2194	100,0%
	van 50 tot 99	23	1,8%	177	13,9%	1070	84,3%	1270	100,0%
	van 100 tot 499	44	2,0%	303	13,8%	1856	84,2%	2203	100,0%
	500 of meer	38	1,6%	332	14,1%	1987	84,3%	2357	100,0%
	vast werk (contract van onbepaalde duur, statutair ambtenaar)	155	1,8%	1234	14,1%	7390	84,2%	8779	100,0%
	tijdelijk werk (contract van bepaalde duur, vervangingscont	11	2,0%	60	11,1%	469	86,9%	540	100,0%
	ik werk voltijds	120	1,7%	865	12,6%	5885	85,7%	6870	100,0%
	ik werk deeltijds maar toch minstens 60%	24	1,6%	247	16,4%	1234	82,0%	1505	100,0%
ik werk deeltijds, minder dan 60%	22	2,4%	179	19,5%	719	78,2%	920	100,0%	

Tabel 4: Chi-Square test voor aantal personen met hinder naar geslacht, leeftijd, gezinssituatie, opleiding, jobsoort, sector, ondernemingsgrootte, contract en arbeidstijd

Pearson Chi-Square Tests

Geslacht	Chi-square	7,731
	df	2
	Sig.	,021
leeftijd in 5 categorieën	Chi-square	224,629
	df	8
	Sig.	,000
Gezinsituatie	Chi-square	60,231
	df	10
	Sig.	,000
Welke omschrijving past het best bij uw job?	Chi-square	157,751
	df	10
	Sig.	,000
Wat is uw hoogste getuigschrift?	Chi-square	266,365
	df	8
	Sig.	,000

sectoren in 14 groepen	Chi-square	56,833
	df	28
	Sig.	,001
sector 4 groepen 2007	Chi-square	24,839
	df	8
	Sig.	,002
Hoeveel personen werken in uw bedrijf of instelling (vestigingsinformatie)?	Chi-square	2,542
	df	8
	Sig.	,960
welk soort contract heeft u (2007)?	Chi-square	3,819
	df	2
	Sig.	,148
Hoe kan u uw arbeidstijd het best omschrijven?	Chi-square	44,603
	df	4
	Sig.	,000

Om de groep 'ja, erg' en 'nee' te vergelijken, maken we een herberekening van de chi-square⁷. Hiermee gaan we na of de groep 'ja, erg' afwijkt van degenen die in hun dagdagelijkse bezigheden geen hinder ervaren. De verschillen zijn slechts significant voor leeftijd, gezinssituatie, opleidingsniveau en soort job. In alle andere gevallen kunnen we deze conclusie niet trekken. Het zeer beperkt aantal waarnemingen in de groep 'ja, erg' heeft hier ongetwijfeld mee te maken. Mensen met een erge hinder vinden we relatief meer bij de 55+, de onderschoolde arbeiders en de lager geschoolden. Ook in de gezinssituaties 'partner zonder job, zonder kinderen' en 'alleenstaande met kinderen' is de groep 'ja, erg' sterker vertegenwoordigd.

Tabel 5: Chi-Square test voor aantal personen met erge hinder en personen zonder hinder naar geslacht, leeftijd, gezinssituatie, opleiding, jobsoort, sector, ondernemingsgrootte, contract en arbeidstijd

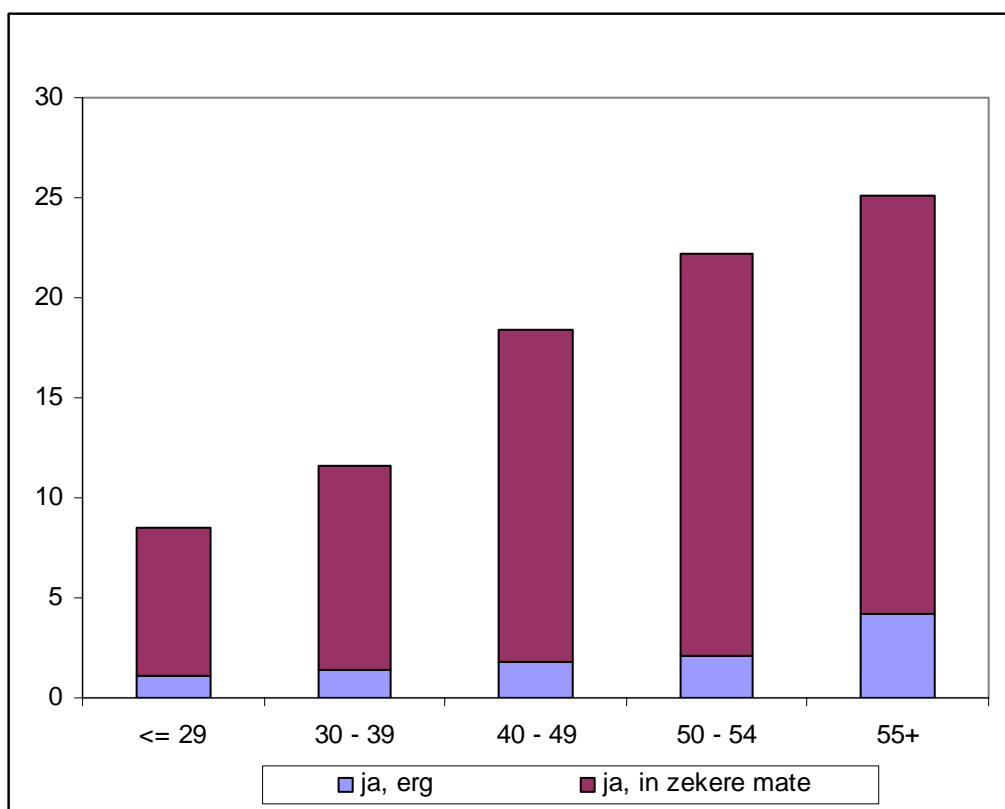
Pearson Chi-Square Tests

Geslacht	Chi-square	1,686
	df	1
	Sig.	,194
leeftijd in 5 categorieën	Chi-square	41,854
	df	4
	Sig.	,000
Gezinsituatie	Chi-square	26,314
	df	5
	Sig.	,000
Wat is uw hoogste getuigschrift?	Chi-square	62,553
	df	4
	Sig.	,000
Welke omschrijving past het best bij uw job?	Chi-square	45,770
	df	5
	Sig.	,000

⁷ Chi-square: Met de chi kwadraat toets kan onderzocht worden of twee variabelen met elkaar samenhangen. Een hoge chi kwadraat waarde betekent, dat er veel samenhang is tussen twee variabelen. Wanneer sig. kleiner is dan 0.05, wordt van een statistisch significant effect gesproken. De kans dat de geobserveerde waarden gevonden worden terwijl er geen verband tussen de variabelen bestaat, is dan kleiner dan 5 procent.

	Chi-square	14,462
	df	14
	Sig.	,416
sectoren in 14 groepen	Chi-square	8,337
	df	4
	Sig.	,080
sector 4 groepen 2007	Chi-square	1,026
	df	4
	Sig.	,906
Hoeveel personen werken in uw bedrijf of instelling (vestigingsinformatie)?	Chi-square	,125
	df	1
	Sig.	,723
welk soort contract heeft u (2007)?	Chi-square	3,263
	df	2
	Sig.	,196

Figuur 1: Aandeel werknemers in de groep 'ja, erg' en 'ja, in beperkte mate' naar leeftijd

Er is een duidelijk verband tussen leeftijd en hinder. Het aandeel werknemers in de groep 'ja, erg' is meer dan drie keer zo groot bij de 55+ in vergelijking met de min dertigers.

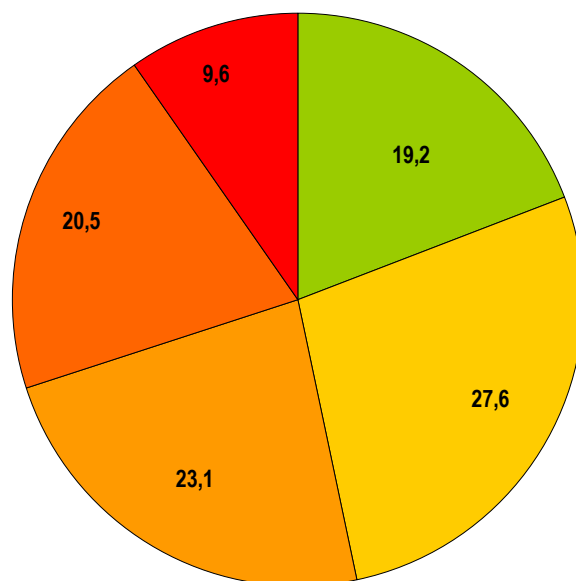
2. Werkbaar werk voor werknemers met hinder

We spreken van werkbaar werk indien de job voldoende leermogelijkheden biedt, goed te combineren is met het privéleven en niet leidt tot problemen met welbevinden of werkstress.

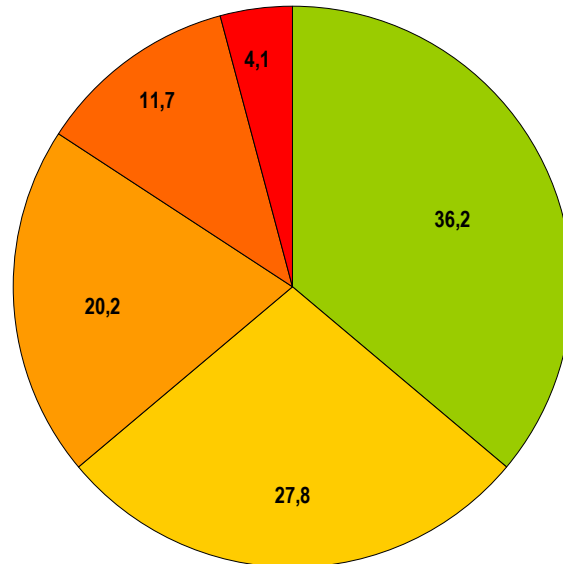
In onderstaande figuur geven we het aandeel werknemers met werkbaar werk al naargelang de loontrekkenden in erge mate, in beperkte mate of geen hinder ervaren door een handicap, een langdurige lichamelijke aandoening of een langdurige lichamelijke ziekte.

Figuur 2: Werkbaar werk voor werknemers naar mate van hinder

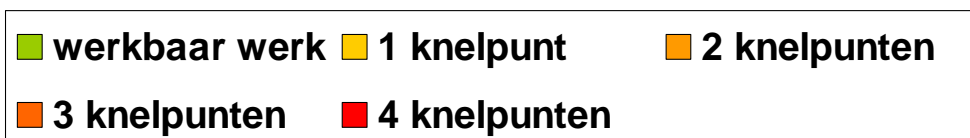
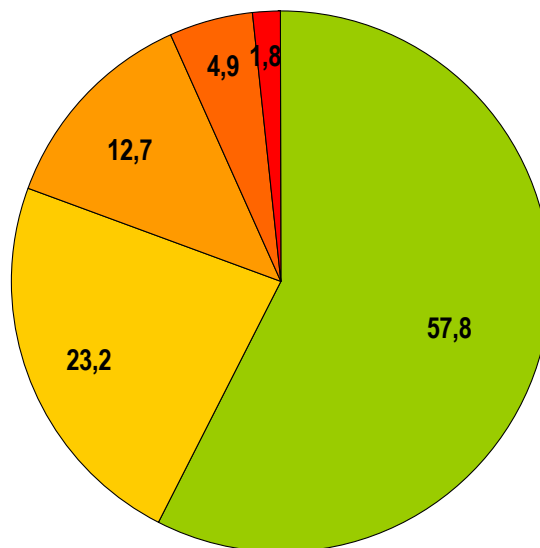
Ja, erg

Ja, in beperkte mate

nee

Chi²=482,454; p=0,000

(verschiltoets ja, erg en nee: Chi²=239,656; p=0,000)

De werkbaarheidsgraad van de mensen met erge hinder wijkt af van deze zonder hinder. 57,8% van de werknemers zonder hinder heeft werkbaar werk, bij de mensen met erge hinder is dat slechts 19,2%. Bij deze groep loopt het aandeel met 4 knelpunten op tot bijna 10%.

3. Werkbaarheidsindicatoren voor loontrekkende met hinder

In dit deel gaan we na of de vier werkbaarheidsindicatoren verschillen al naargelang er sprake is van erge, beperkte of geen hinder in dagdagelijkse activiteiten door een handicap, een langdurige lichamelijke aandoening of een langdurige lichamelijke ziekte. Voor een gedetailleerde beschrijving van de manier waarop de verschillende indicatoren werden bevraagd verwijzen we naar de nota methodologie⁸.

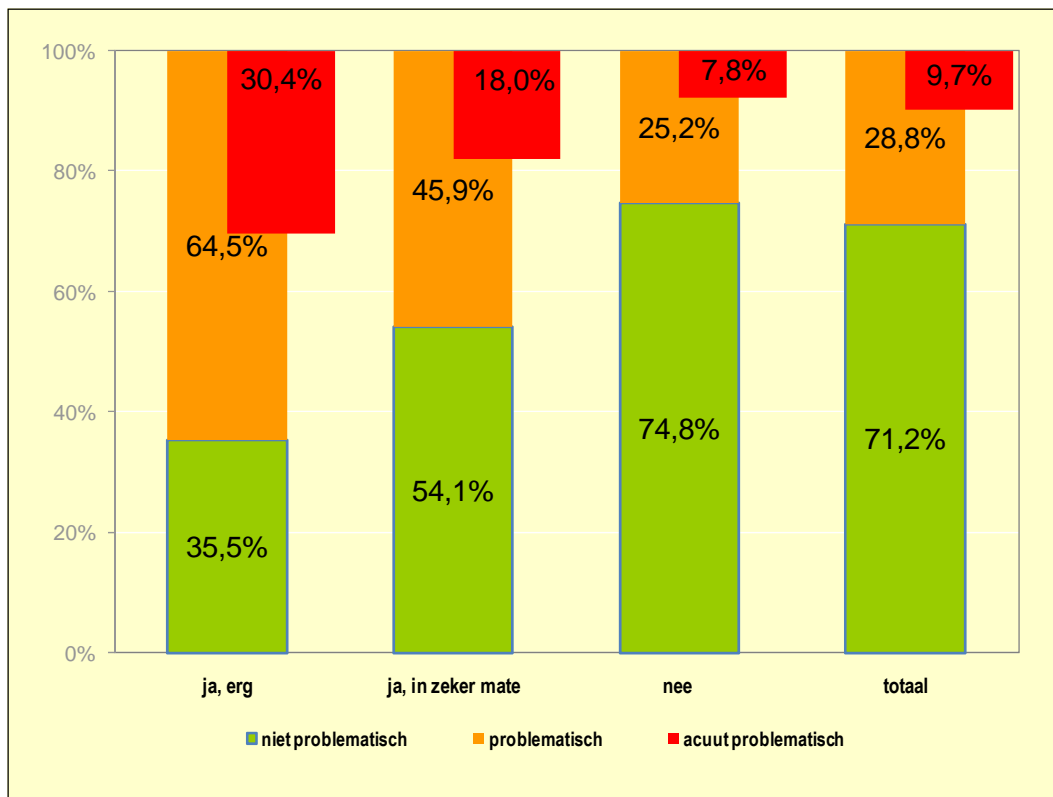
3.1. Werkstress

Werkstress werd in de werkbaarheidsmonitor gemeten met behulp van de 11-item schaal 'herstelbehoefte' uit de Vragenlijst Beleving en Beoordeling van de Arbeid. Met werkstress meten we de mate waarin de door psychosociale arbeidsbelasting opgebouwde (mentale) vermoeidheid recuperabel is dan wel leidt tot spanningsklachten en verminderd functioneren.

Het onderzoek geeft geen informatie over de oorzaak van de hinder en laat met andere woorden geen uitspraken toe over de richting van de relatie met werkstress. In de vraagformulering wordt wel duidelijk gesteld dat het over een lichamelijke aandoening moet gaan terwijl werkstress handelt over een mentale vermoeidheid. Toch is hiermee het probleem niet opgelost. Zo kunnen spanningsklachten leiden tot gezondheidsproblemen⁹.

⁸ Meer informatie hierover is te vinden in de methodologische nota Vlaamse Werkbaarheidsmonitor: Beschrijving en vergelijking van de methodologie van de werkbaarheidsmonitor loontrekkende 2004, loontrekkenden 2007 en zelfstandige ondernemers 2007, oktober 2007, beschikbaar op de website www.serv.be/werkbaarwerk

⁹ Zo wijst het Europees agenschap voor veiligheid en gezondheid op het werk ondermeer op problemen met het muskuloskeletale stelsel, het hart, de immuniteit. http://osha.europa.eu/topics/stress/definitions_and_causes

Figuur 3: Werkstress voor personen met erge, beperkte en geen hinder

Chi²=347,360; p=0,000

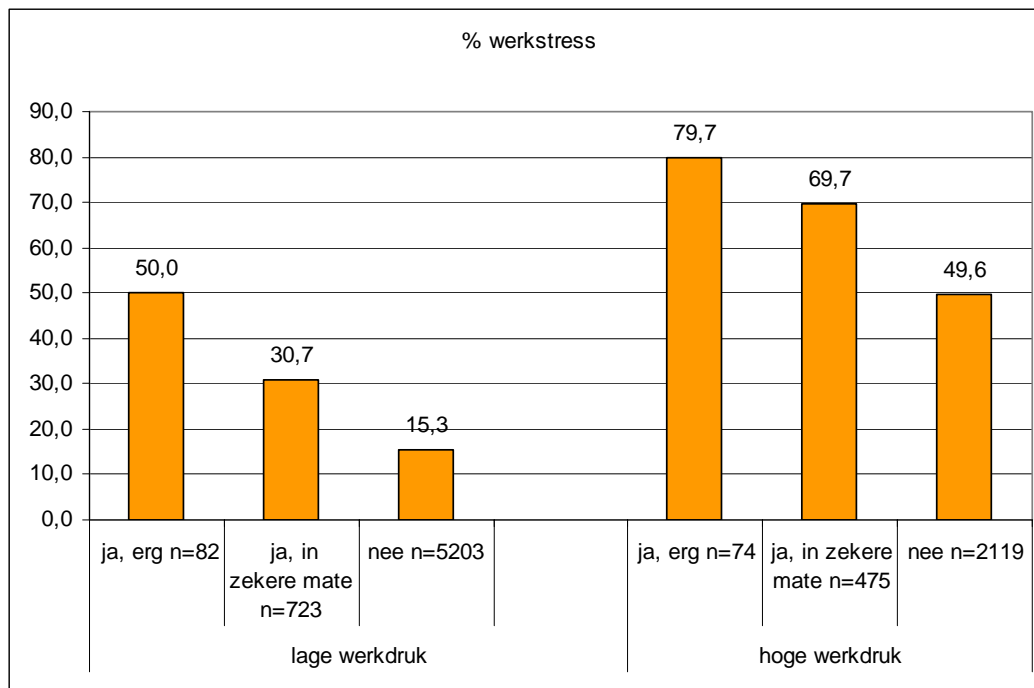
(verschiltoets ja, erg en nee: Chi²=135,732; p=0,000)

Bij de werknemers in de categorie 'ja, erg' heeft 64,5% een niveau van werkstress dat we als problematisch aanzien. Bij de werknemers zonder hinder is dit aandeel 25,2%. Het verschil tussen beide is significant.

3.2. Werkstress, werkdruk en hinder

We geven de relatie tussen werkstress, werkdruk en hinder. Uit voorgaand onderzoek¹⁰ blijken problemen met werkstress vooral samen te gaan met een hoge werkdruk.

¹⁰ ¹⁰ Informatiedossier, wat maakt werk werkbaar? Onderzoek naar determinanten van werkbaar werk op basis van de nulmeting Vlaamse Werkbaarheidsmonitor 2004, mei 2005, Brussel, SERV.

Figuur 4: Werkstress, werkdruk en hinder

Chi² lage werkdruk=163,340; p=0,000 (verschiltoets 'ja, erg' en 'nee'= Chi² =77,779; p=0,000)

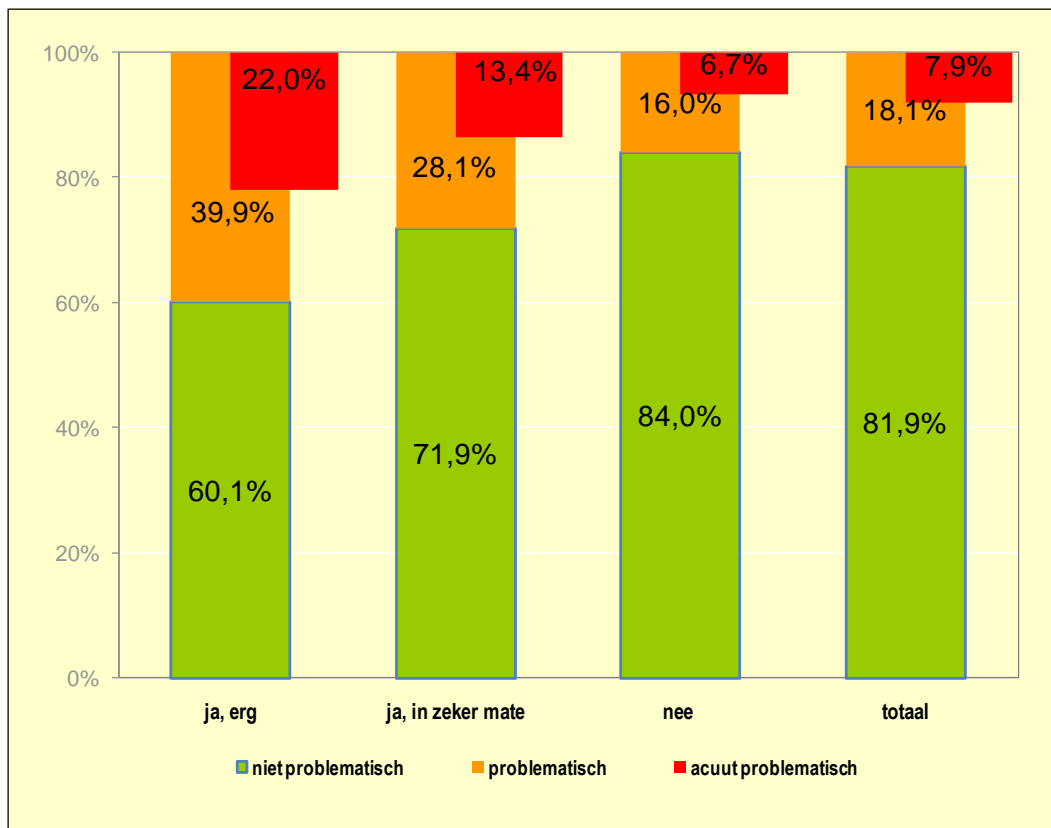
Chi² hoge werkdruk=82,944; p=0,000 (verschiltoets 'ja, erg' en 'nee'= Chi² =25,889; p=0,000)

Zowel bij jobs met een hoge werkdruk als bij deze met een lage werkdruk, ligt het percentage met werkstress hoger voor de werknemers met erge hinder. We kunnen dus stellen dat de werkstress samengaat met én een hoge werkdruk én het feit of de werknemer erge hinder ervaart in zijn dagdagelijkse bezigheden door een handicap, een langdurige lichamelijke aan- doening of een langdurige lichamelijke ziekte.

3.3. Welbevinden en hinder

Plezier in het werk werd in de werkbaarheidsmonitor gemeten met behulp van de 9-item schaal 'plezier in het werk' uit de Vragenlijst Beleving en Beoordeling van de Arbeid. Met wel- bevinden meten we de mate waarin men door de aard van de job(inhoud) werkbetrokken is/blijft dan wel gedemotiveerd raakt. In deze technische nota wordt voor dit aspect de term welbevinden als synoniem voor 'plezier in het werk' gebruikt.

Figuur 5: Welbevinden

Chi² =167,779; p=0,000

(verschiltoets ja, erg en nee: Chi²=70,007; p=0,000)

Bij de werknemers in de categorie 'ja, erg' heeft 39,9% problemen op het vlak van welbevinden. Bij de werknemers zonder hinder is dit aandeel 16%. Het verschil tussen beiden is significant.

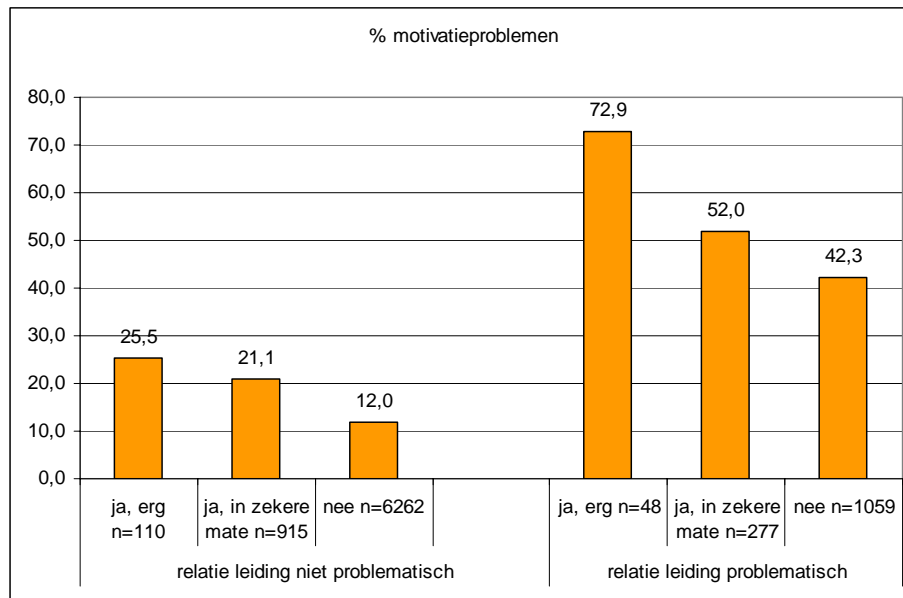
3.4. Welbevinden, relatie leiding/afwisseling en hinder

Uit voorgaand onderzoek¹¹ blijken problemen met welbevinden vooral samen te hangen met weinig afwisseling in het werk en/of problemen met de directe leiding. Met onderstaande figuren willen we nagaan of hinder –onder controle van respectievelijk afwisseling in het werk en relatie leiding- samengaat met welbevinden.

¹¹ Informatiedossier, wat maakt werk werkbaar? Onderzoek naar determinanten van werkbaar werk op basis van de nulmeting Vlaamse Werkbaarheidsmonitor 2004, mei 2005, Brussel, SERV.

3.4.1 Welbevinden, relatie leiding en hinder

Figuur 6: Welbevinden, relatie directe leiding en hinder

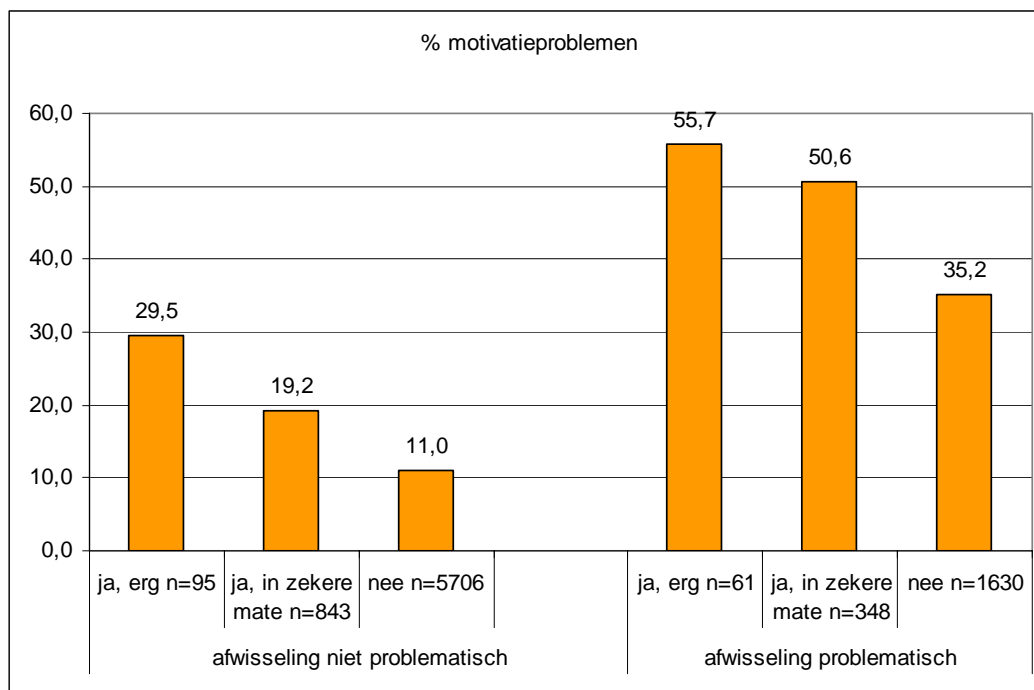
Chi² relatie leiding niet problematisch=71,965; p=0,000 (verschiltoets 'ja, erg' en 'nee'= Chi² =18,383; p=0,000)

Chi² relatie leiding problematisch=23,606; p=0,000 (verschiltoets 'ja, erg' en 'nee'= Chi² =17,497; p=0,000)

Zowel bij de werknemers met een problematische relatie met de directe leiding als bij werknemers waar deze relatie niet problematisch is, is het aandeel met problemen op het vlak van welbevinden groter voor werknemers met erge hinder. We kunnen dus stellen dat de welbevindenproblemen samengaan met én de relatie met de directe leiding én het feit of de werknemer (erge) hinder ondervindt. Zowel bij werknemers met erge hinder als bij deze zonder hinder, zien we meer dan een verdubbeling van het aandeel werknemers met een job die demotiveert als de relatie met de directe leiding problematisch is. De figuur laat ook zien dat voor welbevindenproblemen, de relatie leiding belangrijker is dan het feit of men al dan niet te maken heeft met erge hinder.

3.4.2 Welbevinden, afwisseling in het werk en hinder

Figuur 7: Welbevinden, afwisseling in het werk en hinder

Chi² afwisseling niet problematisch=73,121; p=0,000; (verschiltoets 'ja, erg' en 'nee'= Chi² =32,085; p=0,000)

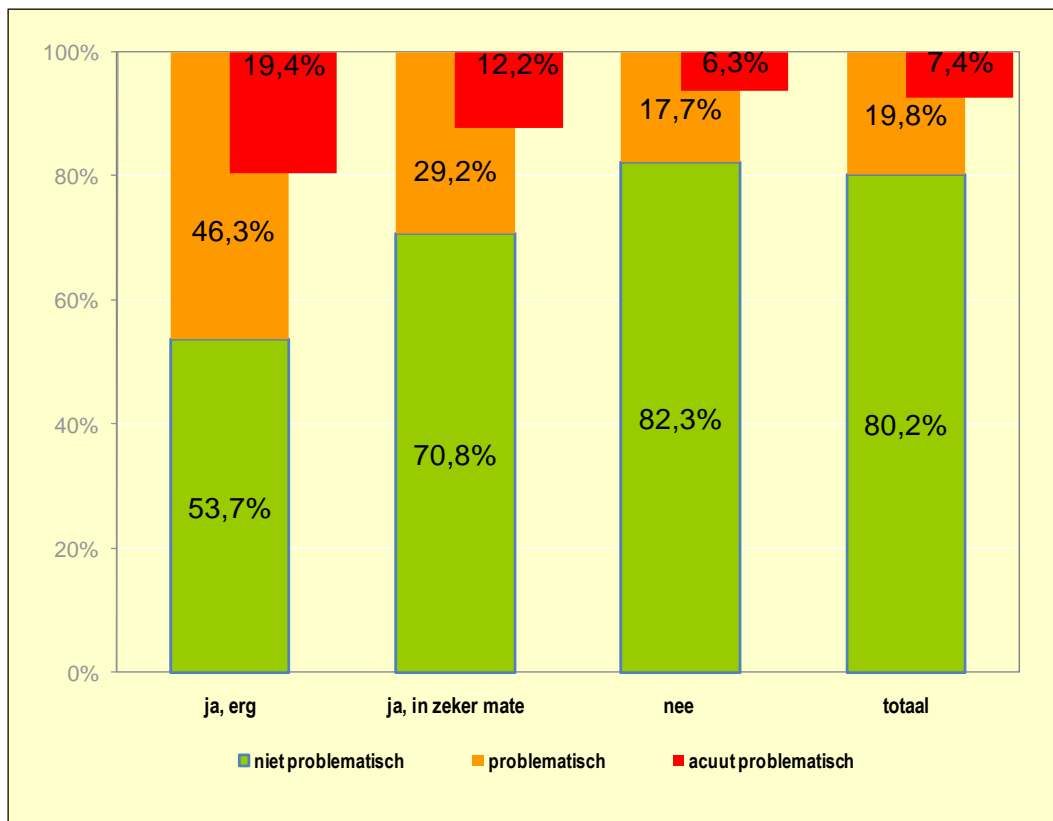
Chi² afwisseling problematisch=36,821; p=0,000; (verschiltoets 'ja, erg' en 'nee'= Chi² =10,827; p=0,001)

Zowel in jobs met een onvoldoende afwisseling als in deze waar afwisseling geen probleem is, ligt het percentage met problemen op het vlak van welbevinden hoger voor werknemers met erge hinder. We kunnen dus stellen dat de welbevindenproblemen samengaan met én de situatie op het vlak van afwisseling én het feit of de werknemer erge hinder ondervindt.

3.5. Leermogelijkheden en hinder

Leermogelijkheden in het werk werd in de werkbaarheidsmonitor gemeten met behulp van de 4-item schaal 'leermogelijkheden' uit de Vragenlijst Beleving en Beoordeling van de Arbeid. Met leermogelijkheden meten we de mate waarin de dagdagelijkse ervaring op de werkplek de competenties al dan niet op peil kan houden en verder ontwikkelen i.f.v. de inzetbaarheid op langere termijn. Het gaat dus over de kansen op blijven/competentie-ontwikkeling.

Figuur 8: leermogelijkheden en hinder

Chi² =158,899; p=0,000

(verschiltoets ja, erg en nee: Chi²=85,438; p=0,000)

Bij de werknemers in de categorie 'ja, erg' heeft 46,3% problemen op het vlak van leermogelijkheden. Bij de werknemers zonder hinder is dit aandeel 17,7%. Het verschil tussen beiden is significant.

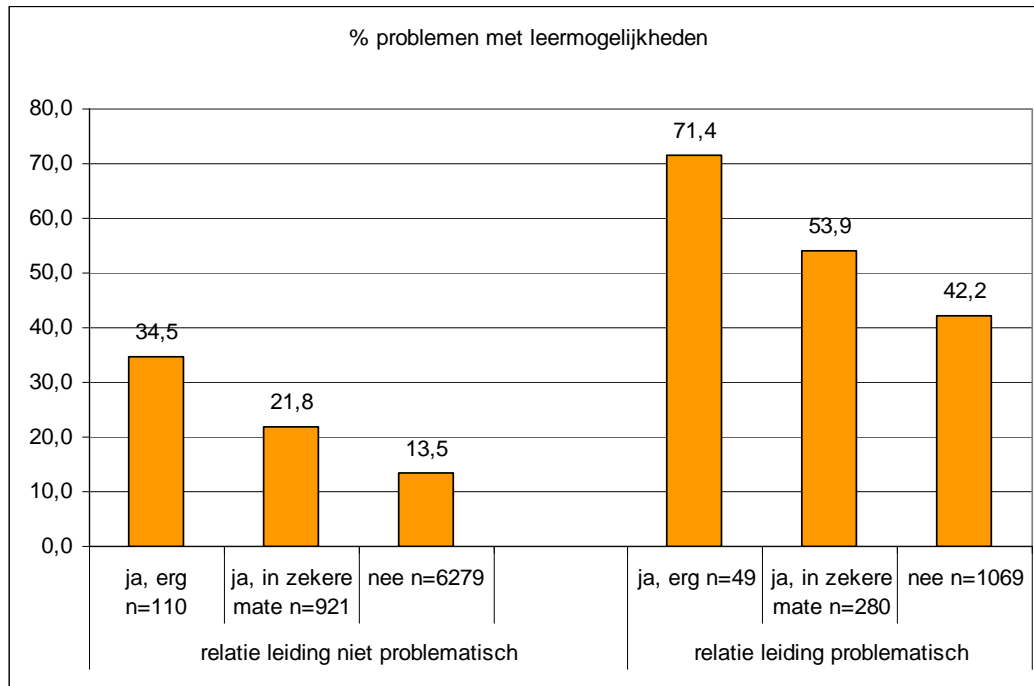
3.6. Leermogelijkheden, afwisseling/relatie leiding en hinder

Uit voorgaand onderzoek¹² blijken problemen met leermogelijkheden vooral samen te hangen met het type job, weinig afwisseling en/of problemen met de directe leiding. Met onderstaande figuren willen we nagaan of hinder –onder controle van respectievelijk afwisseling en relatie leiding- samenhangt met leermogelijkheden.

¹² ¹² Informatiedossier, wat maakt werk werkbaar? Onderzoek naar determinanten van werkbaar werk op basis van de nulmeting Vlaamse Werkbaarheidsmonitor 2004, mei 2005, Brussel, SERV.

3.6.1 Leermogelijkheden, relatie leiding en hinder

Figuur 9: leermogelijkheden, relatie leiding en hinder

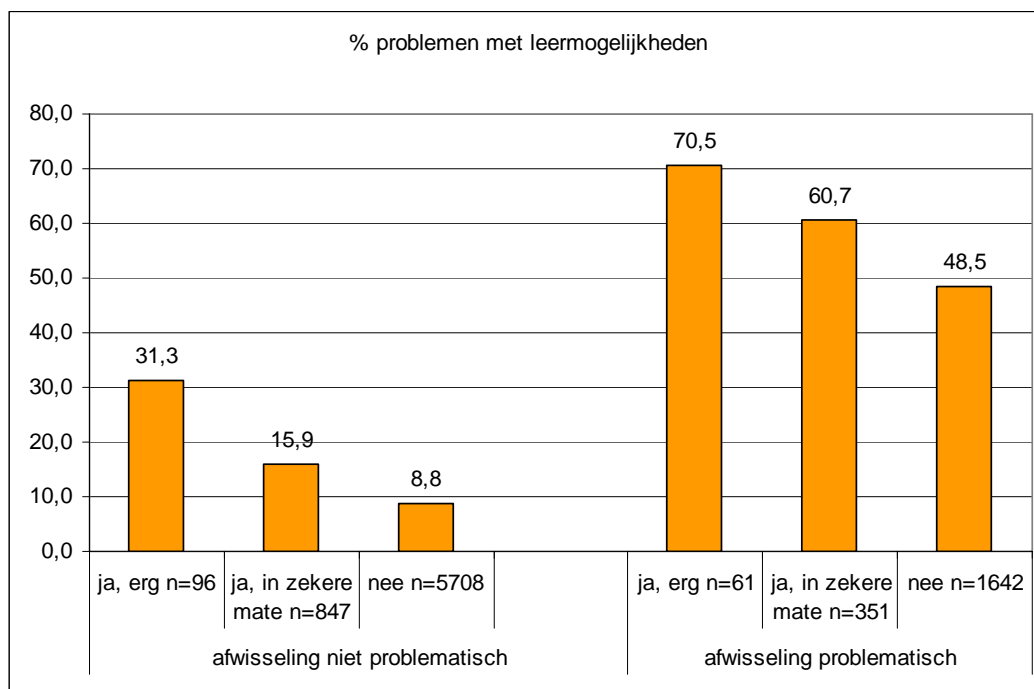
Chi² relatie leiding niet problematisch=78,061; p=0,000 (verschiltoets 'ja, erg' en 'nee'= Chi² =40,066; p=0,000)

Chi² relatie leiding problematisch=26,024; p=0,000 (verschiltoets 'ja, erg' en 'nee'= Chi² =16,301; p=0,000)

Zowel bij de werknemers met een problematische relatie met de directe leiding als bij werknemers waar deze relatie niet problematisch is, ligt het aandeel 'leermogelijkheden problematisch', hoger voor werknemers met een erge hinder. We kunnen dus stellen dat problemen met leermogelijkheden samengaan met én de relatie met de directe leiding én het feit of de werknemer erge hinder ondervindt. Zowel bij werknemers met erge als zonder hinder, zien we meer dan een verdubbeling van het aandeel werknemers met problemen op het vlak van leermogelijkheden. De figuur laat ook zien dat voor leermogelijkheden de relatie leiding belangrijker is dan het feit of men al dan niet erge hinder ervaart.

3.6.2 Leermogelijkheden, hinder en afwisseling

Figuur 10: leermogelijkheden, afwisseling en hinder

Chi² afwisseling niet problematisch=90,730; p=0,000 (verschiltoets 'ja, erg' en 'nee'= Chi² =57,365; p=0,001)

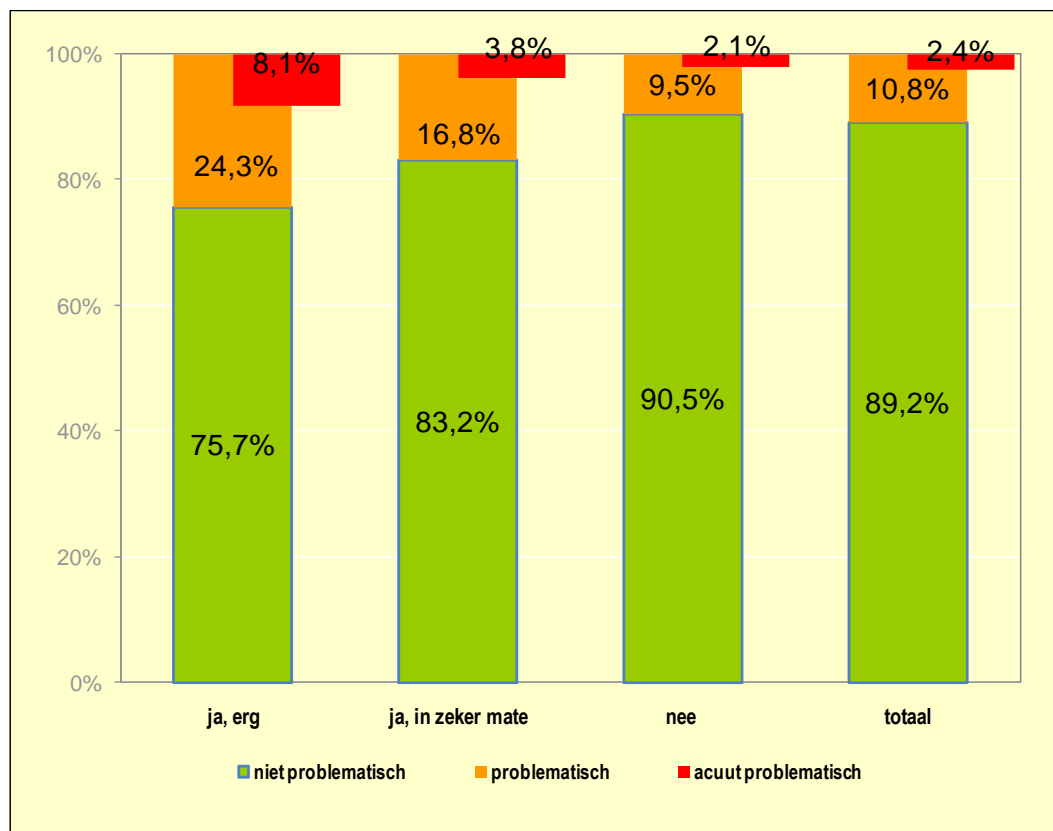
Chi² afwisseling problematisch=26,375; p=0,000 (verschiltoets 'ja, erg' en 'nee'= Chi² =11,341; p=0,001)

Zowel bij jobs met een onvoldoende afwisseling als bij deze waar afwisseling geen probleem is, ligt het percentage 'problematisch leermogelijkheden' hoger voor werknemers met erge hinder. We kunnen dus stellen dat de problemen met leermogelijkheden samengaan met én de afwisseling in de job én het feit of de werknemer erge hinder ondervindt. Zowel bij werknemers met erge hinder als zonder hinder, zien we meer dan een verdubbeling van het aandeel werknemers met een job die weinig leermogelijkheden biedt, als de afwisseling problematisch is. De figuur laat ook zien dat voor problemen op het vlak van leermogelijkheden het gebrek aan afwisseling belangrijker is dan het feit of men al dan niet een erge hinder ondervindt. Uit eerder onderzoek blijkt dat het vooral de lager geschoolden zijn die terecht komen in jobs met weinig afwisseling. De loontrekkenden met hinder zijn bij deze groep oververtegenwoordigd.

3.7. Problemen in de werk-privé-balans en hinder

Problemen in de werk-privé-balans werden in de werkbaarheidsmonitor gemeten met de 4-items schaal behulp (SWING- negatieve werk-thuis interferentie). De werk-privé-balans meet de mate waarin de taakeisen in de werksituatie al dan niet belemmerende effecten hebben op de handelingsmogelijkheden in de 'thuis'situatie.

Figuur 11: werk-privé-balans en hinder

Chi² =96,323; p=0,000)

(verschiltoets ja, erg en nee: Chi²=41,804; p=0,000)

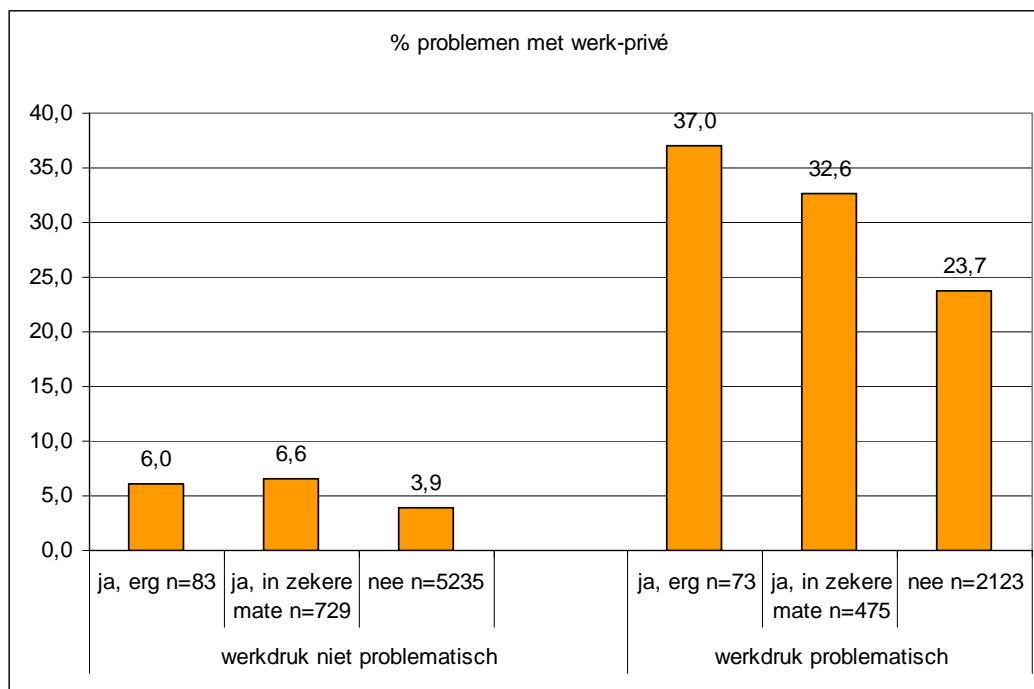
Bij de werknemers in de categorie 'ja, erg' heeft 24,3% problemen met de werk-privé-balans. Bij de werknemers zonder hinder is dit aandeel 9,5%.

3.8. Werk-privé-balans, werkdruk/emotionele belasting en hinder

Uit voorgaand onderzoek¹³ blijken problemen met de werk-privé-balans vooral samen te hangen met de werkdruk en de emotionele belasting. Met onderstaande figuren willen we nagaan of hinder –onder controle van respectievelijk werkdruk en emotionele belasting- samengaat met problemen in de werk-privé-balans.

3.8.1 Werk-privé, werkdruk en hinder

Figuur 12: Werk-privé-balans, werkdruk en hinder

Chi² lage werkdruk=12,450; p=0,002 (verschiltoets 'ja, erg' en 'nee'= Chi² =1,024; p=0,312)

Chi² hoge werkdruk=21,326; p=0,000 (verschiltoets 'ja, erg' en 'nee'= Chi² =6,811; p=0,009)

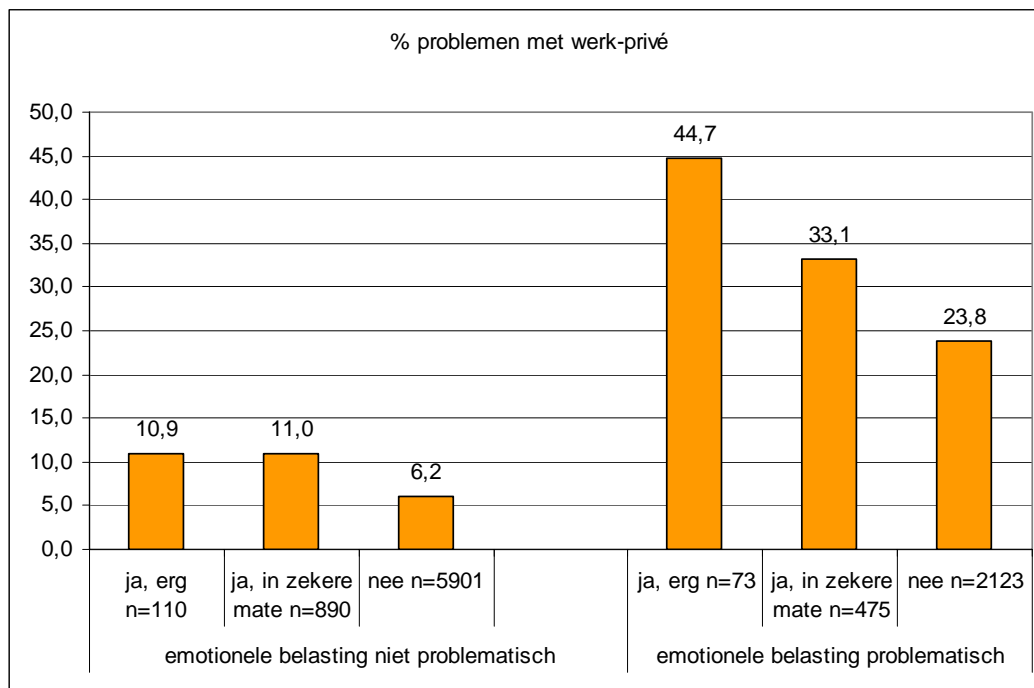
Zowel bij jobs met een hoge werkdruk als deze met een lage werkdruk, ligt het percentage 'onevenwichtige werk-privé-balans' hoger bij de werknemers met erge hinder. Het verschil is niet significant bij lage werkdruk. We kunnen dus stellen dat de problemen in de werk-privé-balans samengaan met én hoge werkdruk én het feit of de werknemer erge hinder ondervindt. Zowel bij werknemers met erge als zonder hinder, zien we aanzienlijke stijging van het pro-

¹³ ¹³ Informatiedossier, wat maakt werk werkbaar? Onderzoek naar determinanten van werkbaar werk op basis van de nulmeting Vlaamse Werkbaarheidsmonitor 2004, mei 2005, Brussel, SERV.

centueel aandeel 'problematische werk-privé-balans' als de werkdruk hoog is. De figuur laat ook zien dat voor problemen op het vlak van werk-privé-balans, een hoge werkdruk belangrijker is dan het feit of men al dan niet erge hinder ondervindt.

3.8.2 Werk-privé, emotionele belasting en hinder

Figuur 13: Werk-privé-balans, emotionele belasting en hinder

Chi² emotionele belasting niet problematisch=31,487; p=0,000 (verschiltoets 'ja, erg' en 'nee'= Chi² =31,486; p=0,000)

Chi² emotionele belasting problematisch=20,352; p=0,000 (verschiltoets 'ja, erg' en 'nee'= Chi² =17,512; p=0,000)

Zowel bij jobs met een hoge emotionele belasting als deze met een lage emotionele belasting, zijn er procentueel meer werknemers met een onevenwichtige werk-privé-balans bij werknemers met een erge hinder. We kunnen dus stellen dat de problemen in de werk-privé balans samengaan met én de hoge emotionele belasting van bepaalde jobs én het feit of de werknemer erge hinder ondervindt. Zowel bij werknemers met erge als zonder hinder, zien we meer dan een aanzienlijke stijging van het aandeel 'werk-privé-balans problematisch' als de emotionele belasting hoog is. De figuur laat ook zien dat voor problemen op het vlak van werk-privé-balans, een hoge emotionele belasting belangrijker is dan het feit of men al dan niet erge hinder ondervindt.

3.9. Conclusie werkbaarheidsindicatoren

Bij werknemers met een erge hinder is het procentueel aandeel met werkstress, welbevindenproblemen, onvoldoende leermogelijkheden en onevenwichtige werk-privé-balans hoger dan bij de werknemers die in hun dagdagelijkse bezigheden geen hinder ondervinden door een handicap, een langdurige lichamelijke aandoening of een langdurige lichamelijke ziekte. Voor elk van de vier werkbaarheidsindicatoren is dit percentage meer dan dubbel zo hoog voor de werknemers met erge hinder. De werkbaarheidsgraad bij werknemers met erge hinder ligt aanzienlijk lager. In deze groep heeft slechts 19,2% werkbaar werk, terwijl dit aandeel bij de werknemers zonder hinder 57,8% is.

Een verdere analyse van het materiaal laat ons toe te concluderen dat de belangrijkste risico-indicatoren in het werk voor het ontwikkelen van respectievelijk werkstress, welbevinden, problemen met leermogelijkheden en een onevenwichtige werk-privé-balans ook van toepassing zijn op de groep met erge hinder. Zo is het aandeel loontrekkenden met werkstress bij de groep 'ja, erg' het hoogst als de werkdruk hoog is, net zoals dat geval is bij de groep zonder hinder. Het aandeel werknemers met een job een probleem op het vlak van welbevinden is beide groepen het hoogst als de relatie met de leiding problematisch is en/of als er sprake is van een gebrek aan afwisseling in het werk. Hetzelfde kunnen we vaststellen voor 'leermogelijkheden problematisch'. De twee belangrijkste risicofactoren voor onevenwicht in de werk-privé-balans –namelijk hoge werkdruk en emotionele belasting– spelen zowel voor de groep 'ja, erg' als voor de groep 'geen hinder'.

Lijst van de tabellen

Tabel 1: Aantal personen dat in de dagdagelijkse activiteit hinder ervaart door een handicap, een langdurige lichamelijke aandoening of een langdurige lichamelijke ziekte	5
Tabel 2: Aantal personen met hinder naar geslacht, leeftijd, gezinssituatie, opleiding en jobsoort.....	7
Tabel 3: Aantal personen met hinder naar sector, ondernemingsgrootte, contract en arbeidstijd	8
Tabel 4: Chi-Square test voor aantal personen met hinder naar geslacht, leeftijd, gezinssituatie, opleiding, jobsoort, sector, ondernemingsgrootte, contract en arbeidstijd	9
Tabel 5: Chi-Square test voor aantal personen met erge hinder en personen zonder hinder naar geslacht, leeftijd, gezinssituatie, opleiding, jobsoort, sector, ondernemingsgrootte, contract en arbeidstijd.....	10

Lijst van de figuren

Figuur 1: Aandeel werknemers in de groep 'ja, erg' en 'ja, in beperkte mate' naar leeftijd.....	11
Figuur 2: Werkbaar werk voor werknemers naar mate van hinder.....	12
Figuur 3: Werkstress voor personen met erge, beperkte en geen hinder	16
Figuur 4: Werkstress, werkdruk en hinder.....	17
Figuur 5: Welbevinden.....	18
Figuur 6: Welbevinden, relatie directe leiding en hinder.....	19
Figuur 7: Welbevinden, afwisseling in het werk en hinder	20
Figuur 8: Leermogelijkheden en hinder.....	21
Figuur 9: Leermogelijkheden, relatie leiding en hinder	22
Figuur 10: Leermogelijkheden, afwisseling en hinder.....	23
Figuur 11: Werk-privé-balans en hinder	24
Figuur 12: Werk-privé-balans, werkdruk en hinder.....	25
Figuur 13: Werk-privé-balans, emotionele belasting en hinder	26

Bijlage 1

Bijlage 1: Werkbaarheidsindicatoren naargelang loontrekkenden in hun dagdagelijkse bezigheden hinder ondervinden door een handicap, een langdurige lichamelijke aandoening of een langdurige lichamelijke ziekte.

		WERKBAARHEIDSINDICATOREN loontrekkenden met hinder		
		niet problematisch	problematisch	acuut problematisch
		%	%	%
PSYCHISCHE VERMOEIDHEID		N		
erg mate	172	35,5%	64,5%	30,2%
beperkt	1320	54,1%	45,9%	18,0%
nee	7970	74,8%	25,2%	7,8%
totaal	9462	71,2%	28,8%	9,7%
WELBEVINDEN IN HET WERK		N		
erg mate	173	60,1%	39,9%	22,0%
beperkt	1316	71,9%	28,1%	13,4%
nee	7983	84,0%	16,0%	6,7%
totaal	9472	81,9%	18,1%	7,9%
LEERMOGELIJKHEDEN		N		
erg mate	160	53,8%	46,3%	19,4%
beperkt	1207	70,8%	29,2%	12,2%
nee	7371	82,3%	17,7%	6,3%
totaal	8738	80,2%	19,8%	7,4%
WERK-PRIVE-BALANS		N		
erg mate	173	75,7%	24,3%	8,1%
beperkt	1328	83,2%	16,8%	3,8%
nee	8012	90,5%	9,5%	2,1%
totaal	9513	89,2%	10,8%	2,4%

Bijlage 2

Bijlage 2: Risico-indicatoren naargelang loontrekkenden in hun dagdagelijkse bezigheden hinder ondervinden door een handicap, een langdurige lichamelijke aandoening of een langdurige lichamelijke ziekte

RISICOINDICATOREN loontrekkenden met hinder

				
		niet problematisch	problematisch	acuut problematisch
		%	%	%
werkdruk	N			
erg mate	158	53,2%	46,8%	27,2%
beperkt	1208	60,4%	39,6%	18,4%
nee	7385	71,1%	28,9%	11,2%
totaal	8751	69,3%	30,7%	12,5%
emotionele belasting	N			
erg mate	159	69,8%	30,2%	11,3%
beperkt	1204	74,0%	26,0%	5,7%
nee	7375	80,3%	19,7%	3,9%
totaal	8738	79,2%	20,8%	4,3%
afwisseling	N			
erg mate	158	61,4%	38,6%	18,4%
beperkt	1204	70,7%	29,3%	14,1%
nee	7385	77,7%	22,3%	9,8%
totaal	8747	76,4%	23,6%	10,6%
zelfstandigheid	N			
erg mate	160	59,4%	40,6%	22,5%
beperkt	1204	70,8%	29,2%	12,3%
nee	7370	81,7%	18,3%	6,4%
totaal	8734	79,8%	20,2%	7,5%
relatie leiding	N			
erg mate	160	69,4%	30,6%	15,0%
beperkt	1207	76,6%	23,4%	9,9%
nee	7369	85,4%	14,6%	5,5%
totaal	8736	83,9%	16,1%	6,3%
fysieke arbeidsomstandigheden	N			
erg mate	166	66,9%	33,1%	21,7%
beperkt	1298	72,5%	27,5%	11,3%
nee	7855	89,0%	11,0%	4,0%
totaal	9319	86,3%	13,7%	5,4%

